Tuomioistuinviraston lisälausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025

Tuomioisuinlaitoksen henkilöstön palkkauksen jälkeenjääneisyys

Matalat palkkatasot on nähty läpileikkaavana ongelmana koko tuomioistuinlaitoksessa. Tuomioistuinten kansliahenkilöstön, kuten **käräjä-, lainkäyttö- ja kirjaamosihteereiden palkkaus on suhteettoman pieni verrattuna yksityiseen sektoriin ja myös valtionhallinnon sisällä**. Erityisesti pääkaupunkiseudun elintasokustannuksiin nähden palkkaus ei ole kilpailukykyinen ja henkilöstön vaihtuvuus on vielä muutakin maata suurempaa. Lähtökeskusteluissa irtisanoutumisen syynä on useimmiten liian matala palkkataso. Parempaa palkkaa ei lähdetä hakemaan ainoastaan yksityiseltä sektorilta, vaan myös muissa valtion virastoissa palkkaus voi olla 15–20 prosenttia suurempi. Lisäksi käräjäsihteerin työssä pätevöidytään myös palkkauksellisesti parempiin valtion asiantuntijatason tehtäviin. Tuomioistuimet eli hallinnonalan työnantajavirastot ovat toistuvasti esittäneet, että tuomioistuinten kansliahenkilöstön palkkaus on liian matala ja siitä aiheutuva osaavan henkilöstön rekrytoinnin sekä työssä pysyttämisen haastavuus merkittäväsi vaikeuttaa virastojen toiminnan ja myös niiden lainkäyttötyön järjestämistä.

Tuomioistuimissa käytetään perustuslaissa vahvistetun vallanjako-opin mukaisesti tuomiovaltaa, joten tehtävien vaativuus ja vastuullisuus eroavat toimeenpanovaltaan kuuluvan perushallinnon virkamiehen vastaavasta. Tuomioistuinten **kansliahenkilöstö käyttää työssään delegoitua ratkaisutoimivaltaa eli hoitaa lainkäyttötehtäviä. Määrällisesti valtaosan esimerkiksi käräjäoikeuksissa vireille tulevista asioista ratkaisevat käräjäsihteerit**, eivät tuomarit. Palkkauksen sijoittuminen osin alle valtionhallinnon assistenttitason vastaavan on kestämätön tilanne. Sopimusrakenteellisten ongelmien näkökulmasta virastoerät ovat kuitenkin vakiintuneesti osoittautuneet liian pieniksi tarkentavan virkaehtosopimuksen muuttamiseksi erityisesti silloin, kun sopimuksen yksittäisissä perustehtävänimikkeissä on merkittävästi henkilöstöä.

Myös tuomareiden palkkaus on jäänyt jälkeen sekä yksityisen sektorin lakimiesten että valtionhallinnossa esimerkiksi hallinnonalan muiden juristikoulutusta edellyttävien tehtävien palkkauksesta. Yksityisen sektorin vastavalmistuneen mediaanipalkkaan pääsemiseksi tuomioistuimen esittelijällä tulee olla 5–9 vuoden työkokemus. Palkkauksellisesti uran huipulla oleva kokenut

tuomari puolestaan ei yllä edes yksityisen sektorin tai ulosottolaitoksen keskipalkkoihin (6.892 euroa – 7.256 euroa). Edelleen esimerkiksi poliisilakimiehen keskipalkkaan verrattuna ylemmän T13 -palkkaluokan käräjätuomari pääsee vastaavalle tasolle vasta 22 vuoden työkokemuksella. Myös syyttäjien palkkaus vaativammissa syyttäjäntehtävissä on pääsääntöisesti parempi kuin kokeneen tuomarin. Tuomareiden palkkataso jää lisäksi muita pohjoismaita alhaisemmalle tasolle sekä euromääräisesti että verrattuna maiden keskipalkkoihin.

Tuomari käyttää tuomiovaltaa ja ratkaisee asian varmistaen virkavastuullaan viime kädessä oikeuden toteutumisen. Syyttäjällä ja asianajajalla ei kyseisiä vastuuta ja siihen liittyvää työmäärää oikeudenkäynnissä ole, vaikka palkkaus on tuomareita parempi. Tuomioistuimiin saapuvat asiat ovat lisäksi vaikeutuneet ja ovat usein erittäin laajoja yhteiskunnan monimuotoistuessa ja oikeudellistuessa. Tämä on omiaan jatkuvasti lisäämään tuomarin työn vaativuutta. Tuomari on lainkäyttötehtävässään riippumaton ja sen varmistamiseksi tuomareiden palkkausjärjestelmässä ei voida käyttää samoja vakiintuneita elementtejä kuin valtion palkkausjärjestelmissä yleensä. Palkkaus jää jälkeen siis myös teknisten seikkojen johdosta. **Riittävän palkkatason tehtävänä on osaltaan turvata tuomarin riippumattomuutta.** Tuomioistuinten ja tuomareiden perustuslaillisen erityisaseman mukanaan tuomat **erityispiirteet eivät saa johtaa siihen, että tuomareiden palkkaus jää muista jälkeen.**